

# Beszámoló Az Eurydice Hálózat „Kulcsadatok a kisgyermekkorai nevelésben” című kiadványa apropóján szervezett „Hazai és európai szakpolitikai irányok a kisgyermekkorai nevelésben” elnevezésű szakmai napról

## Délelőtti szekció, plenáris

**Az Eurydice „Kulcsadatok a kisgyermekkorai nevelésben” című kiadványt Olga Borodankova, az Eurydice Hálózat brüsszeli központjának elemzője, a kiadvány társszerzője mutatta be.**

A tanulmány, amelynek referenciaéve a 2012/13-as tanév, kiterjed az állami/önkormányzati, magán és civil szektorra, és egyaránt tárgyalja az intézményes (pl. Magyarországon bölcsőde, óvoda) és a szabályozott otthoni ellátást (pl. Magyarországon családi napközi).

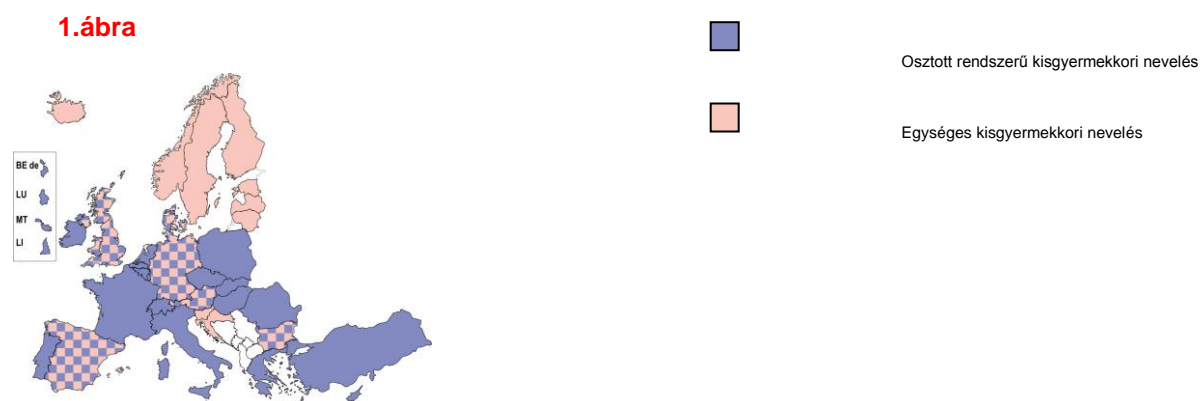
Témái közül az előadó a kisgyermekkorai nevelés rendszerének országokként eltérő modelljeit, az európai országokban jelenlévő központi tartalmi szabályozást, az óvoda-iskola átmenetet és a hátrányos helyzetű gyermekek részére biztosított támogató intézkedéseket emelte ki.

## **Az európai országokra jellemző kisgyermekkorai nevelési modellek (lásd 1. ábra)**

Osztott rendszerek: Egyes országok külön intézményekben szervezik a fiatalabb (jellemzően 3 év alatti) és az idősebb (jellemzően 3 év feletti) gyerekek nevelését – így pl. Magyarország (bölcsőde/óvoda), Románia, Szlovákia, Lengyelország, Franciaország, Olaszország, Írország.

Egységes szerkezetű kisgyermekkorai nevelés: egyes országokban az iskoláskor előtti nevelés egy szakaszban, egy intézménytípusban történik – pl. Skandináv országok, Szlovénia, Horvátország.

Vegyes rendszerek: néhány országban az osztott és az egységes rendszer egymás mellett él. Működnek a teljes korosztály nevelésével foglalkozó intézmények valamint külön a fiatalabbak és az idősebbek számára fenntartott intézmények is. Ilyen pl. Anglia, Skócia, Wales, Németország.



Az európai országok többségében az intézményes ellátás mellett (a magyarországi családi napközihez hasonló) szabályozott otthoni ellátás is létezik, kivéve Spanyolországban, Szlovákiában, Romániában, Bulgáriában és Görögországban. Azonban csak Belgiumban, Dániában, Németországban, Franciaországban, Finnországban, az Egyesült Királyságban és Izlandon jelentős az otthoni ellátásban résztvevő gyermekek aránya, és ott is inkább a fiatalabb („bölcsődéskorú”) korosztályban.

### Központi tartalmi szabályozás:

- általában a következőket fedi le: a nevelés tartalma, elérendő célok, nevelési módszerek, „tanulási” tevékenységek, értékelési módszerek
- formája országonként eltérő: jogszabály, készségek referenciakerete, nevelési és gondozási tervek, nevelési sztemdek, a helyi nevelési program kidolgozásának követelményei, gyakorlati útmutatók a kisgyermekkorú nevelők számára
- számos európai országban csak az „óvodáskorúakkal” foglalkozó intézmények számára dolgoztak ki ilyen irányutatókat, a bölcsőde-típusúaknak nem, pl. Franciaország, Olaszország, Lengyelország
- azon országoknak, ahol szabályozott otthoni ellátás is létezik, majdnem fele dolgozott ki tartalmi szabályozókat erre a szektorra, pl. skandináv országok, Egyesült Királyság

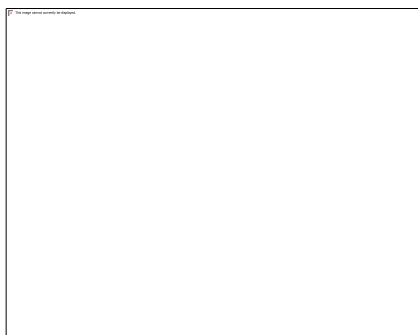
### A gyermekek fejlődésének nyomonkövetése óvodáskorban:

- számos formát ölthet: a gyerekek megfigyelése (pl. Olaszország), a megfigyelések írásbeli rögzítése (a legelterjedtebb), tesztelés (ritka), a gyermek önértékelése (skandináv országok). Egyes országokban az intézmény hatáskörébe tartozik a forma/módszer kiválasztása (Horvátország, Ausztria)

### Iskolába való átmenet:

- az európai országok többségében az iskolaérettség nem, csak a tankötelezettségi kor elérése az alapfokú oktatás megkezdésének feltétele (lásd 2. ábra)

### 2. ábra



csak a tankötelezettségi kor elérése



iskolaérettség



nyelvi készségek



nincs elérhető adat

### A hátrányos helyzetű gyermekek fejlődését támogató intézkedések

Központi előírások, ajánlások, intézkedések irányulhatnak:

- a gyermek számára nyújtott nyelvi vagy más készségfejlesztő támogatásra (pl. Málta, Egyesült Királyság)
- a pedagógusok, speciális szakemberek létszámának emelésére (pl. Luxemburg, Románia)
- a pedagógusok számára nyújtott speciális továbbképzésekre (pl. Németország, Spanyolország)
- kisebbségi vagy bevándorló származású pedagógus, kísérő személyzet biztosítására (pl. Norvégia, Horvátország)
- magasabb fizetés biztosítására (pl. Észtország, Lettország)
- kisebb létszámú gyerekcsoportok kialakítására, vagy azonos csoportlétszámnál a pedagógusok számának emelésére (pl. Ciprus, Románia)
- infrastrukturális feltételek javítására, az érintett intézmények költségvetésének megemelésére (pl. Lettország, Szlovénia)

#### **A kiadvány hátránykompenzációt tárgyaló fejezetéhez kapcsolódóan dr. Fehérvári Anikó és Széll Krisztián a magyar adatokról tartott előadást**

A kiadvány C/II. fejezete a kisgyermekkorú nevelésben való részvétel és későbbi iskolai teljesítmény kapcsolatát vizsgálta a PISA és PIRLS teszteredmények segítségével:

A 2012. évi PISA eredményekből kiderült, hogy a vizsgált 15-éves korosztályban általában jobbak a matematikai készségei azon tanulóknak, akik több mint egy évig részesültek kisgyermekkorú nevelésben, mint azoknak, akik egyáltalán nem vagy csak egy évig.

A tízévesek (negyedik osztályosok) részvételével végzett PIRLS felmérés 2011. évi eredményei azt mutatták, hogy a legtöbb európai országban minél több évet töltenek a gyerekek kisgyermekkorú nevelésben, annál jobbak az olvasási-szövegértési készségeik. A felmérés szerint a kisgyermekkorú nevelés e kedvező hatása az alacsony iskolázottságú családok gyermekei esetén (európai átlagban) még inkább érvényesül.

A magyarországi országos kompetenciamérés eredményei a fentiekkel összhangban vannak: a 2, de különösen a 3-4 évig tartó óvodáztatás magasabb tanulói teljesítményt eredményez matematikából és szövegértésből is. Ez a hatás a 6., 8. és 10. évfolyamon is kimutatható.

#### **A kiadvány minőségbiztosítást tárgyaló fejezetéhez kapcsolódóan Török Balázs beszélt a minőség előtérbe kerüléséről**

Az előadás a transznacionális szinten elérhető néhány minőségre vonatkozó közpolitikai elemzés alapján ismertette a minőségre vonatkozó általános koncepciókat, bemutatva azokat a fogalmi kereteket, melyek a jövőben várhatóan meghatározzák a koragyermekkorú nevelés és gondozás minőség alapú fejlesztését.

E szerint a minőség *strukturális* fogalma az óvodáztatás infrastrukturális és környezeti feltételeire valamint közösségi meghatározottságára fókuszál. A minőség *processzuális* fogalma a gyermekek fejlődését és jól-létét befolyásoló tapasztalatok, élményeket hangsúlyozza. A minőség *eredményesség alapú* fogalma pedig a gyerekek mérhető nyelvi, érzelmi, kognitív, fizikai, egészségi és közösségi (szocializációs) fejlődésére épül, amelyekkel az óvodáztatás sikerességét mérik.

Az OECD szerint a minőségnek az alábbiak a főbb területei:

- A színvonal emelésére vonatkozó célok és a minimum elvárások szabályozása.
- Megfelelő színvonalú, általános pedagógiai program kidolgozása, alkalmazása.
- Az emberi erőforrások fejlesztése - a nevelők képzésének és munkakörülményeinek javítása.
- A családok és a közösség elkötelezettsége.
- Az adatgyűjtés, kutatás és nyomon követés támogatása.

Az Eurydice tanulmány hasonló fogalmi keretek között vizsgálja az országoként meghatározott egy nevelőre jutó maximális gyereklétszámot, az egészségügyi és biztonsági előírások meglétét és részletességét, a minőségi előírások betartását ellenőrző hatóságokat (központi, regionális vagy helyi szint), továbbá, hogy az egyes országok az intézmények értékelésekor milyen területeket vizsgálnak (pl. pedagógusok teljesítménye, intézményvezetés, szülői elégedettség, a gyermekek tanulási eredményei és jól-létük)

**A kiadvány „Értékeléssel” foglalkozó fejezetéhez kapcsolódóan Paszkoszné Kulcsár Andrea tartott előadást az óvodások fejlődésének nyomonkövetéséről**

Az óvodáskorúak fejlődésének nyomonkövetésére az európai országok az alábbi módszereket/formákat írják elő vagy javasolják központi jogszabályaikban/ajánlásaikban (lásd 3. ábra)

**3. ábra:**



A **két ritkán előforduló értékelési forma** – a gyerekek tesztekkel való mérése és a gyerekek által végzett önértékelés – közül az önértékelés csak néhány országban fordul elő – pl. Írországból, Finnországból, Svédországból és Norvégiából. Ez a módszer a gyermek saját tapasztalataira és véleményére koncentrál. Egyben arra is ösztönzi a gyerekeket, hogy vegyenek részt aktívan a tanulásban: tudatosul bennük, hogy mit tanultak meg, miket értek el, milyen nehézségeik vannak/voltak, és azokat hogyan lehet leküzdeni.

A tesztelést szintén ritkán ajánlják a gyerekek fejlődésének nyomonkövetésére. Speciális esetekben, pl. iskolaérettség vizsgálatára használják (pl. Németország) vagy a nyelvi készségek vizsgálatára (pl. Bulgária, Dánia, Németország, Ausztria). Speciális iskolaérettségi teszteket Csehországban, Németországban, Magyarországon és Szlovákiában dolgoztak ki. Németországban minden gyermeket tesztelnek, a másik három országban csak speciális esetekben alkalmazzák: Csehországban csak a szülő beleegyezésével, Magyarországon és Szlovákiában csak tanulási nehézséggel küzdő gyermekek esetén.

Magyarországon az Eurydice kiadvány adatfelvétele óta néhány változás történt a gyermekek fejlődése nyomonkövetésének rendszerében:

- Továbbra is kötelezően vezetendő (20/2012. EMMI rendelet 88. § f)
- 2012. szeptember 1-jétől nem része az óvodai csoportnaplónak (20/2012. EMMI rendelet 91. §)
- Formája megválasztható - elektronikusan, papíralapon is vezethető (20/2012. EMMI r. 87. §)
- Tartalmában kötött (20/2012. EMMI rendelet 93/A §)
- Szükség esetén továbbítható pedagógiai szakszolgálatnak, iskolának (megkeresésre, az iratkezelés szabályai szerint)
- A szülőket a pedagógusnak folyamatosan tájékoztatnia kell.

## **Délutáni szekció, munkacsoportok**

### **A gyermekek fejlődésének nyomonkövetése**

A három szekcióülés egyike a gyermekek fejlődésének nyomon követésével foglalkozott, különös tekintettel a korai iskolaelhagyás esetleges első jeleire, a korai iskolaelhagyás jelzőrendszerének óvodai nevelésre történő adaptálás lehetőségére. A szekció Paszkoszné Kulcsár Andrea plenáris előadásához kapcsolódott, emellett egy vitaindító előadáshoz is. A vitaindító előadását Imre Anna tartotta, aki a korai iskolaelhagyás fogalmát, a korai iskolaelhagyás nemzetközi és hazai tendenciáit mutatta be, majd a probléma kezelésére irányuló uniós ajánlásokat ismertette és ezen belül az iskolai jelzőrendszer jellemző sajátosságaira tért ki. A szekció beszélgetés résztvevői részletesen foglalkoztak az óvodai nyomon követő rendszer sajátosságaival és működésével, megállapítva, hogy az igen jól működik, az iskolában azonban az óvodában kialakított komplex formában nem folytatódik. A szekció összefoglalójában megállapításra került, hogy az iskolai jelzőrendszer kiépítésére irányuló oktatáspolitikai szándék iskolai megvalósításához az óvodai megközelítés könnyen tud illeszkedni. Megfontolandó azonban emellett, hogy az iskolai jelzőrendszer kialakításánál is figyelmi érdemes az óvodai nyomon követő rendszer adaptálható sajátosságainak figyelembe vételére.

## **Minőségpolitikai és pedagógusértékelés**

A szekció munkájában összesen 18 fő vett részt. A rendelkezésre álló másfél órában először Török Balázs, a szekció moderátora vetett fel néhány kérdést és problémát egy rövid előadás formájában. Délelőtti előadásához hasonlóan ismét kitért a szupranacionális szintnek a nemzeti szintű szakpolitikákra való befolyásának kérdésére. Ezzel kapcsolatban két ország nagyon érdekes esetét vázolta fel. Csehország mintegy dacolni látszik a barcelonai célokkal, mert a saját, nemzeti szinten megfogalmazott célokkal ez ellentétesnek tűnik. Így például az óvodáztatás szintje vissza is esett 2008-2012 között. A másik furcsa példa Finnország, ahol kirívóan alacsony a 4 évesek óvodába járási aránya (75%), a központi szabályozás is laza, miközben a finnek oktatási teljesítmény és méltányossági mutatók szempontjából Európa élmezőnyéhez tartoznak. A minőséggel kapcsolatban olyan alapvető kérdések tisztázására buzdította a jelenlévőket, hogy mit jelent a minőség az óvodáztatásban, illetve kiknek a szempontjából kellene vizsgálni a minőséget. Világos ugyanis, hogy a szülőknek, az óvodapedagógusnak, a kisebbségeket képviselőeknek vagy a szakértőknek eltérő céljaik, szándékaik lehetnek az óvodával. A minőség lényegének a processzualitást nevezte.

A rövid bevezető után egy óvodavezető, Petőné Vigh Katalin előadásában gyakorlati szempontból ment végig a minőség, az ellenőrzés és az önértékelés praktikus szempontjain. Problémásnak nevezte, hogy akár januártól kaphatnak tanfelügyeleti ellenőrzést, ugyanakkor az ehhez szükséges önértékelésnek még a szempontrendszerét tartalmazó kézikönyvet sem véglegesítette a tárca. A részleteket, a napi vezetői praxis tapasztalatait megosztó előadást érdeklődéssel fogadta a közönség, de ez vitát érthetően nem generált: a szakma várakozó állásponton van.

A hátralévő időben kötetlen, konstruktív beszélgetésre került sor. A beszélgetés nem feltétlenül kötődött az előadásokban elhangzottakhoz, és csapongó módon, számos témát érintett. Így például felvetődött, hogy a férfiak jelenléte az óvodában minőségi szempontnak tekinthető-e a teljesen elnőiesedett szakmában. A bölcsődei és óvodai szolgáltatás kapcsán a gondozás és nevelés, illetve esetenként az oktatás terminusának használata és ennek lehetséges jelentése merült fel. Többen egyetértőleg kommentáltak olyan eseteket, amikor a szülői igények – így például a nyelvi képzés, vagy egyéb, oktatási jellegű fejlesztő foglalkozások – szinte „lerombolják a minőséget”, amennyiben teret adnak nekik, hiszen éppen az ebben az életkorban döntő fontosságú kötetlen játéktól vonja el az időt. Márpedig a szülői igények informális befolyása igen erős. Szóba került a családi háttér és a „tipikus családi élet” változásának hatása az óvodai munkára. Mennyiben kell ezt figyelembe venni, akár korrekciós szándékkal is reflektálni „az elhanyagoló nevelésre” egy minőségi óvodáztatáshoz. Hogyan lehet a családdal minél inkább együttműködni: paradox módon időnként úgy, hogy a gyereket – akár szabálytalanul is – hazaengedik az óvodából, mert az édesanya munkarendje miatt különben alig látná anyukáját. A minőséget tehát konkrét esetben – mint annyi más területen – akár szabályszegéssel is lehet szolgálni. Univerzálisan érvényes receptek nincsenek.

## **A Biztos Kezdet gyermekházak, külföldi példák a szülők bevonására és az IPR az óvodákban**

A szekció fő témája a kiadványhoz kapcsolódóan a hátrányos helyzetű gyermek(0-7 év) eléréséhez jelenleg rendelkezésre álló elérési utak - Biztos Kezdet gyerekházak, IPR bemutatása volt. A szekcióban két vitaindító előadás hangzott el. Kovács Erika a Biztos

Kezdet gyerekházak hazai megvalósulásáról, ezen belül is a családok bevonásának lehetőségeiről beszélt, Sörös Iván pedig az IPR kibontakozó rendszeréről, tapasztalatairól. A szekcióbeszélgetés résztvevői foglalkoztak a fenntartás kérdéseivel, a finanszírozás módjával, lehetőségeivel. Izgalmas kérdés volt, hogy vannak-e már kutatási eredmények, ha vannak akkor mely módon támasztják alá a hátrányos helyzetű településeken a gyerekházak létjogosultságát, működését. Az átalakuló IPR rendszer kormányzati szándéka is nagy érdeklődésre tartott számot. A beszélgetés során a résztvevőket érdekelte a gyerekházak - óvodák kapcsolata illetve konkrét példaként a szülők bevonásának konkrét módjáról is szó esett. Megállapításra került, hogy a hátrányos helyzet kezelésére nincsen egy jól alkalmazható módszer, a megoldás településenként változik és akkor éri el célját, célcsoportját, ha alkalmazkodik a helyi igényekhez.

Zárásként a hozzászólók azt emelték ki, hogy ezen a területen kevés a diskurzus, a kutatás-fejlesztési és szakmai támogatói tevékenység, melyeknek a jövőben több teret, lehetőséget kellene adni.